

tozott a helyzet. Nincs itt élet, érdeklődés bármi iránt. A kultúráról nem is beszélek” – idézi Anton Prídavok sorait. Stanislav Rakústól provinciális begyöpösödést idéz, és így fejezi be zárszavát: „Irodalom nem születik légüres térben, a körülmények, az idő és a város hozza létre. Rendszerint nem is nagyon vesszük észre, hogy éppen a mi városunk nem kevés élményt nyújtott az irodalomnak és továbbra is élő talajt biztosít számára” (218. o.).

Nem lenne egyébre szükség, csak a mai magyar–szlovák sorsközösség felismerésére. Eperjes magyar múltja magyar kultúraként európai örökség, tehát szlovák is. Csak sáfárkodni kellene vele, hogy Eperjes ismét az a bizonyos Athén lehessen. A magyar kultúrával egyetemben.

Käfer István

BÁTHORY Orsolya – KÓNYA Franciska (szerk.), *Egyház és reprezentáció a régi Magyarországon* (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok 12) (MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, Budapest 2016)

A kötet az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport 2015 áprilisában megrendezett VIII. Lelkiségtörténeti konferenciáján elhangzott előadások szerkesztett változatait gyűjti egybe. A szerkesztők – Báthory Orsolya és Kónya Franciska – a Kutatócsoport tagjai. A konferencia a magyarországi egyházi reprezentáció különböző megnyilvánulásainak vizsgálatát tűzte ki célul, felső korszakhatárként az 1800-as évet jelölve meg. A tematikus kötet dolgozatai a kutatás széles spektrumát ölelik fel, különböző tudományterületeket érintve: az irodalomtudományt, amely az egyes személyekhez kötődő alkalmi műveket vizsgálja, a történettudományt, amely a világi és egyházi reprezentáció összefonódását mutatja be. Külön csoportot képeznek azok az írások, amelyek egyházi személyek köré szerveződő intézményi és ceremóniális reprezentáció megnyilvánulásait vizsgálják. Az ezekhez kapcsolódó művészeti alkotásokat bemutató írások a kötet művészettörténeti tanulmányaihoz tartoznak.

A gyűjteményt nyitó írásban Varga Lajos váci segédpüspök meghatározza a reprezentáció fogalmát, felsorolja lehetséges egyházi megnyilvánulásait, ezzel kijelölve a soron következő 27 írás tematikai sokszínűségét. A kötet tanulmányai a szerzők alfabetikus sorrendjében következnek egymás után. Valamennyi tanulmányhoz tartozik német vagy angol tartalmi összefoglaló.

A ceremóniális reprezentáció témakörébe illeszkedik Görög Dániel tanulmánya, amely Bakócz Tamás 1512-es római bevonulását elemzi Ludovicus

Fabrianus az évben írt, a menet rendjét és útvonalát ismertető jelentése alapján. A szerző a korabeli reprezentatív célú bevonulás-leírások és a szekunder irodalom felhasználásával arra keresi a választ, hogy vajon Bakócz bevonulása milyen benyomást keltett a római polgárookban. Maczák Ibolya Keresztély Ágost személyének gazdag reprezentációjából a temetését ismerteti regensburgi nyomtatott források alapján. A temetéshez kapcsolódó kiadványokat is bemutatja, köztük a halotti beszédet tartalmazó nyomtatványt és egyéb híradásokat, amelyek beszámoltak a halálesetről és a temetésről. Szelestei N. László tanulmányában Esterházy Imre aranymiséjét mutatja be. Korabeli levelek, levélfogalmazványok, valamint Gerhard Cornelius Driesch történeti leírása alapján tárja elénk a jubileumi szertartás előkészületeit, a bevonulás rendjét, annak állomásait, majd a ceremónia részleteit, illetve az eseménysort záró vendégséget. Déri Eszter Esterházy Imre reprezentációjának utolsó eseményét, a hercegprímás 1745-ös temetési pompáját mutatja be a Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltárban található leírás és Padányi Bíró Márton magyar nyelvű temetési beszéde alapján. Kökényesi Zsolt tanulmányának fő tárgya gróf Erdődy László Ádám (1679–1736) életútjának értelmezése udvartörténeti kontextusban. Bemutatja Erdődy udvari tevékenységét, számba veszi a bécsi állami, egyházi jeles eseményeket, valamint az uralkodó családok azon ünnepi alkalmait, amelyeken a nyitrai püspök istentiszteletet celebrált. Dóbék Ágnes Barkóczy Ferenc esztergomi érseki éveiről ír. Az Esztergomi Prímási Levéltárban található dokumentumok alapján tárgyalja azokat az eseményeket, amelyeken Barkóczy 1761–1765 között részt vett.

A világi és egyházi rang összefonódásának eseményeit több tanulmány elemzi. Báthory Orsolya Batthyány József érsek főispáni beiktatásának ceremóniáját ismerteti az érseki hivatal tevékenységét regisztráló *historia domestica* és a *Pressburger Zeitung* 1776. augusztus 28-i számának tudósítása alapján. Pálffy Géza tanulmánya a király- és királyné-koronázás jogáért a 16–17. században folytatott küzdelmeket vizsgálja, amelyek a magyar egyházi és világi elit vezetői, az esztergomi érsekek és a nádorok között zajlottak. A tanulmány időrendben követi végig a küzdelmeket egészen 1687-ig, majd a királynő-koronázásokat tekinti át, ahol két egyházi főméltóság – az esztergomi érsek és a veszprémi püspök – került hatásköri konfliktusba. Hende Fanni *A magyar uralkodókoronázás egyházi szertartása a 18. században* című dolgozatában azt mutatja be, miként hagyott nyomot a politikai reprezentáció a magyar királykoronázási szertartáson, amelyet az esztergomi érsek a *Pontificale Romanum* alapján végzett. A III. Károly koronázását követő lakomát ismerteti Voigt Vilmos, akinek tanulmánya a 2000 folyóirat 2015. júliusi számában már megjelent. Kádár Zsófia tanulmánya a bécsi jezsuita levéltárban található kéziratok alapján a jezsuita kollégiumok alapítói-

nak reprezentációját ismerteti az adott intézmény életében, valamint a rend tagjainak szerepét az alapítók reprezentációjában. Bán Izabella írása arra keresi a választ, hogy a társulati kiadványokban találunk-e adatokat a társulatok napi áhítatgyakorlatainak túlmutató megnyilvánulásokról.

A nyomda és a könyvtár reprezentációs szerepét több tanulmány példázza. Így a konferencia két, Pázmány Péter magánkönyvtárának példányozósítási metodikájáról szóló előadása közül a kötetben M. Horváth Máriaé olvasható szerkesztett formában. A szerző az általa megtalált, Pázmány könyvtárából származó tizenhárom kötet, összesen tizennégy mű azonosításának kutatási menetét ismerteti. A Pázmány-könyvtár köteteinek részletes bibliográfiai leírása Mészáros Klára készülő katalógusában olvasható majd. Bogár Judit Pázmány Péter *Imádságoskönyve* kiadásainak reprezentációs elemeit mutatja be, ennek megfelelően egészen 1932-ig veszi számba az egyes edíciókat, megjelölve a címben vagy a címlapon szereplő mecénást, az ajánlás címzettjét, szerzőjét, valamint az egyéb összefüggéseket. Az írás kitér az ajánlások szövegközpontú és tipográfiai vizsgálatára is. Hevesi Andrea a 16–17. századi protestáns énekeskönyvek, ima-énekeskönyvek előszavainak és dedikációinak önreprezentációs vonatkozásait vizsgálja. A szerző Kmita Andrásné 1697–1703 közötti nyomdásztevékenységén keresztül mutatja be, hogy az énekeskönyv-kiadásban a profitra való törekvés miként kerül előtérbe az addig érvényesülő (ön)reprezentációs szándékkal szemben. Papp Ingrid tanulmányának középpontjában a Felső-Magyarországra érkező cseh exulánsok által alapított szenicei nyomda 1636–1764 közötti története áll a nyomdász Jan Dadan haláláig. A nyomda további sorsáról a Dadan fölött megtartott halotti prédikációból, Daniel Krman művéből tájékozódhatunk. Ruzsikai Zsófia Ludovico Antonio Muratori *Annali d'Italia* 1744–1749 között kiadott művének utolsó két kötete alapján mutatja be Muratori „az igazság szeretete” eszményét. A török harcok idején jellemzi a pápák aktivitását és segítőkészségét, bemutatva a „jó” és a „rossz” pápa alakját, amit a kereszténység védelmében tanúsított magatartás alapján határoz meg.

Az alkalmi versek szerepét a reprezentációban több szerző elemzi. Hubert Ildikó az ünnepi eseményekre írt alkalmi versek művelődési háttérét vizsgálja, illetve hogy a korabeli poétikaoktatás miként befolyásolta az alkalmi költészeti alkotásokban megfigyelhető motívumrendszert. Szádóczky Vera tanulmányában azt veszi számba, hogy a kolozsvári nemesi konviktus diákjai és a győri kollégium repetens hallgatói milyen egyházi személyeknek, eseményeknek és helyszíneknek állítanak emléket verseikben. Kónya Franciska írásában esküvői beszédek és versek, valamint a korabeli szertartáskönyvek leírásai alapján bemutatja az esküvői ceremónia részeit a katolikus és a protestáns gyakorlatban.

A kötet két tanulmánya a drámai alkotások jelenlétét vizsgálja a különböző egyházi ceremonális eseményeken. Czibula Katalin bemutatja, hogy Metastasio drámái hogyan jelentek meg iskolai színpadokon és egyházi méltóságok reprezentációjának részeként. Medgyesi S. Norbert vizsgálatának tárgya: Vácott az iskolai színjátszás milyen módon tisztelgett híres mecénásai, a helybeli püspökök és kanonokok előtt. A drámák cselekményének ismertetésén túl a szerző kifejti, hogy kit szimbolizáltak és milyen jelentőséggel bírtak az egyes allegorikus alakok.

A reprezentációs eseményekhez kapcsolódó művészeti alkotások széles skáláját tekinti át a kötet. Barna Gábor a 17–18. századi magyarországi megkoronázott szobrokat mutatja be, majd ismerteti a szoborkoronázás jelenségének európai történetét. A szentek szobrainak körmeneti hordozásáról és öltöztetéséről értekezik Horváth Sándor tanulmánya. A szobrok öltöztetésének történeti áttekintését követően a nyugat-magyarországi, elsősorban a Szombathelyi Egyházmegyére vonatkozó adatokat elemzi. Lipp Mónika művészettörténész dolgozata Erdődy Gábor és Barkóczy Ferenc egri püspökök környezetét vizsgálja: Erdődy Gábor püspök esetében az uralkodóktól kapott értékes ajándékokat és az egri irgalmasok kórházának megalapítását. Barkóczy Ferenc püspök nevéhez fűződik az új püspöki főiskola megnyitása 1754-ben és a minorita templom alapkövetétele 1758-ban. Az ünnepélyes események korabeli részletes leírását a *Protocolium dioecesanum* alapján adja meg. T. Orgona Angelika a Pannonhalmi Főapátság három barokk pecsétnyomóját mutatja be, melyeket ma a Nemzeti Múzeum őriz. Az azokat díszítő jelenetek ikonográfiája részét képezte Sajghó Benedek főapát reprezentációs eszköztárának, valamint a főapátság ösiségét, elsőségét és társadalmi szerepét jelenítették meg. Tornay Krisztina az 1745–1770 között újjáépített jászói premontrei templomot mint szakrális teret elemzi, amelyet meghatározott a katolikus premontrei férfiközösség lelkisége. Tüskés Anna a nagyszombati Szent Miklós-székesegyház Mária-kegykép tiszteletének történetét tekinti át. Ismerteti annak kultuszát, majd feltérképezi, hogy a kegyképtípus melyik európai hagyományba illeszkedik.

Dóbké Agnes

* Beszéd dr. Leszkovszky György Pál Mária OP tiszteletére a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából. Elhangzott a Magyar Bioetikai Társaság konferenciáján, Budapesten, 2016. október 8-án, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál pá-